

Nora Abdel-Maksoud

Džípy

DŽÍPY

překlad a režie: Martina Schlegelová

dramaturgie: David Košťák

scénografie: Anna Scheffel Brotánková

kostýmy: Simona Pekařová

foto a grafický design: Alexandr Hudeček

trailer: Antoan Pepelanov

výroba scény: Adam Kumšta Jiří Valášek

mistr světla: Dan Holomý, Jakub Peruth

mistr zvuku: Přemysl Ondra, Jan Veselý

stavba: Petr Janata

inspice, garderoba a rekvizity: Žaneta Klaclová

asistentka režie: Emma Žežulová

produkce: Pavla Klouzalová, Denisa Chuchlová, Michala Kášová

OBSAZENÍ:

Maude .....Natália Drabiščáková
Silke ..... Milada Vyhnáčková
Armin ..... Tomáš Kobr
Gábor .....Richard Fiala

Česká premiéra 12. února 2023 ve VILE Štvanice.

Autorská práva k textu zastupuje DILIA,
divadelní, literární, audiovizuální agentura, z.s., Krátkého 1, Praha 9.

Nora Abdel-Maksoud (*1983)

Německá herečka, dramatička a režisérka. Vystudovala herectví na Filmové a televizní akademii Konrada Wolfa v Potsdam-Babelsberg. Od roku 2009 pracuje jako herečka na volné noze (Hans-Otto-Theater Potsdam, Ballhaus Naunynstraße, Maxim Gorki Theater Berlin). V roce 2012 se v Ballhaus Naunynstraße představila poprvé jako režisérka se svou autorskou inscenací *Hunting von Trier*, jejíž rozhlasová verze byla posléze vysílána v Deutschlandradio Kultur. V roce 2014 napsala a režírovala hru *Kings* (Ballhaus Naunynstraße), jejíž inscenace byla pozvána na festival *radikal jung* do mnichovského Volkstheater. V sezóně 2015/2016 následovaly další autorské inscenace, a to *Die Geschichte von Buffalo Jim* v Maxim Gorki Theater, *Mad Madams* v Neuen Theater Halle a *Sie nannten ihn Tico* v Münchner Volkstheater. Její zatím nejúspěšnější autorskou i režijní prací je hra *The Making Of* (premiéra Maxim Gorki Theater 13. 1. 2017). Inscenace hry byla pozvána na festival *radikal jung 2017*. Za inscenaci hry byla oceněna prestižním divadelním časopisem *Theater heute* cenou Nejlepší mladá režisérka roku 2017 a cenou Kurt-Hübner-Regiepreis 2017. V Maxim Gorki Theater uvedla posléze i volné pokračování hry *The Sequel* (23. 11. 2018). Jejimi nejnovějšími texty jsou tamtéž uváděný *Rabatt* a *Džipy* vzniklé pro mnichovské Kammerspiele. Divadlo LETÍ v roce 2018 uvedlo Nora Abdel-Maksoud jako první divadlo v ČR, když v rámci cyklu scénických čtení 8@8 představilo český překlad hry *The Making Of. Džipy* oceněné nominací na Müllheimskou dramatickou cenu za nejlepší hru roku 2022 uvádí LETÍ taktéž v české premiéře pouhý rok od prvního uvedení.

„Nora Abdel Maksoud patří k autorům, kteří navazují na brechtovskou tradici. Věří, že skrze humor a zábavu může odhalovat špatné fungování světa a snad i vést k jeho nápravě. Je opatrná v přijímání velkých kolektivních idejí, zato věří v sílu divadla a jeho schopnosti vést společenskou diskuzi a hledat vzájemné porozumění. Na otázku, po čem na divadle touží, tak odpovídá pro svou generaci typicky ironicky (a navíc anglicky): Give me something to die for.“

„Proč vlastně „Džipy“? Snad proto, že terénní vozy ve velkoměstě jako je Mnichov jsou v časech klimatické krize tím nejabsurdnějším ze všech dekadentních symbolů pozdního kapitalismu.“

(Anna Landefeld v recenzi na první uvedení hry na serveru nachtkritik.de)

HARTZ-4

Jako Hartzova koncepce (či reforma) jsou označována doporučení, jež poskytla komise vedená dr. Peterem Hartzem k reformám německého trhu práce v roce 2002. Její jednotlivé části jsou označovány jako Hartz I – Hartz IV.

Peter Hartz se narodil v roce 1941. Byl ředitelem lidských zdrojů ve Volkswagenu a proslavil se jako poradce německého kancléře Gerharda Schrödera, se kterým na počátku milénia připravil rozsáhlou reformu německého sociálního systému, známou jako Hartz I – IV. V roce 2005 byl nucen na svou pozici ve Volkswagenu rezignovat, protože byl kromě korupce obviněn a následně usvědčen, že si za firemní peníze objednával prostitutky, se kterými se scházel mj. ve firemních bytech pod vlivem Viagry, kterou mu dodávali závodní lékaři Volkswagenu.

Německá sociální reforma i po letech budí spory

Na začátku milénia nebyla Spolková republika právě v dobré ekonomické kondici. Bez práce bylo téměř pět milionů Němců a nezaměstnanost dosahovala například ve srovnání se sousedním Nizozemskem či Rakouskem dvojnásobné úrovně. Berlínská vláda se ocitla v situaci, kdy bylo nutné začít problémy rázně řešit. Schröderova vláda se rozhodla povolát odbornou komisi pod vedením bývalého personálního šéfa automobilky Volkswagen Petera Hartzze. Ta vypracovala návrhy, na jejichž základě vznikly celkem čtyři zákony se složitými názvy, kterým se začalo říkat zkrátka „Hartz“.

Na jejich základě se měly poněkud laxní úřady práce změnit na „agentury“, které budou svým „klientům“ aktivně zprostředkovávat práci. Normy zároveň omezily ochranu zaměstnanců před výpovědí a usnadnily vznik atypických forem zaměstnání (práce na dobu určitou, na zkrácený úvazek). Čtvrtá, která bývá střídavě označovaná za nejdůležitější i nekontroverznější poválečný právní předpis svého druhu, nově definovala vyšší státního příspěvku pro dlouhodobě nezaměstnané. Do praxe byla uvedena 1. ledna 2005.

Dávka přezdívaná „Hartz IV“ nahradila dřívější podporu v nezaměstnanosti, která se ještě několik let po ztrátě místa odvíjela od výše předchozího platu a poskytovala lidem bez místa poměrně pohodlný finanční polštář. Systém byl upraven tak, že v prvním roce bez práce má bývalý zaměstnanec nárok na 60 procent svého dosavadního příjmu. Po jeho uplynutí už jen na poměrně nízký paušál plus příspěvek na bydlení. Zvláštní ustanovení platí pro lidi předdůchodového věku (mají právo pobírat déle vyšší podporu). Konkrétní výše plateb se liší také například podle věku nezaměstnaných a toho, zda žijí v jednočlenné domácnosti, nebo se starají o rodinu.

Počet nezaměstnaných poklesl v Německu za deset let o 40 procent, z necelých pěti na méně než tři miliony občanů a Spolková republika povýšila na evropského premianta. Má nejnižší úroveň nezaměstnanosti ze všech států EU, a to i mezi jinde problémovými mladistvými.

Na první pohled to vypadá jako kolosální úspěch. Analytici se nicméně shodnou na tom, že lze jen těžko říci, jak velký podíl na něm mají samotné Hartzovy reformy a do jaké míry se jedná o výsledek příznivého ekonomického vývoje v letech 2006 až 2008.

Obhájci změn na pracovním trhu vyzdvihují fakt, že umožnily firmám pružně zaměstnávat pracovníky na kratší dobu a usnadnily jim obsazování i méně atraktivních míst. Hrozba tvrdého pádu na sociální dno podle nich působí na nezaměstnané jako účinná motivace k tomu, aby se na trhu práce udrželi. I za cenu toho, že budou nuceni přijmout méně kvalifikovanou nebo hůře placenou pozici.

Kritici to vidí odlišně. Jejich pestrá škála sahá od těch, kteří reformy považují za neúčinné, až po ty, jež je vidí jako asociální zlo. Argumentují často čísly – závěrem odborné studie Univerzity v Oldenburgu, z níž citovala televizní stanice ARD, například je, že by úroveň nezaměstnanosti v Německu podobně klesala i bez Hartzových reforem. Podle jiných analytiků se především mívá účinkem původní záměr „požadovat a podporovat“ – tedy motivovat nezaměstnané, aby při hledání práce slevovali ze svých nároků, a zároveň jim pomáhat, aby získali co nejuhodnější pozici, případně si doplnili potřebnou kvalifikaci.

Tvrdí, že systém je neúčinný, protože dlouhodobě nezaměstnaným vůbec nepomáhá (polovina z nich pobírá Hartz IV déle než čtyři roky). De facto je prý jen stigmatizuje a odsuzuje k chudobě. Stát jeho prostřednictvím údajně přesunul vinu za nezaměstnanost na lidi bez práce a ocejoval miliony z nich jako potenciální flákače. Nepřihlíží se prý k tomu, že naprostá většina z nich touží po společenském uplatnění a těch, kteří se snaží systém zneužít, je minimum. Nerozlišuje mezi těmi, kdo léta poctivě odváděli příspěvky do sociálních pokladen, a těmi, kdo nikdy nepracovali. Naopak všichni hází do jednoho pytle a zamotává do složité spleti kontrol a trestů.

Na skutečnost, že celý systém je překombinovaný, upozorňují i další kritici. Obsahuje velmi mnoho výjimek, údajně pramenících z touhy regulovat vše do nejmenšího detailu. Složitě se například řeší, zda mají lidé pobírající Hartz IV nějaký relevantní majetek, předepisuje se, jakou část příjmů mají lidé utratit za bydlení a další výdaje, jak výši jejich příspěvků ovlivní například rozvod nebo narození dítěte. Výsledkem je, že se často vedou vleklé spory o pár desítek eur a „klienti“, kterým často chybí byť jen základní vzdělání, jsou znejistěni a zmateni. Problém vyznat se ve změní nařízení mají totiž i zkušení odborníci.

Jak ohromnou byrokratickou zátěž současný systém představuje, lze ilustrovat na tom, že v Německu kolem roku 2015 pobíralo podporu Hartz IV téměř 4,4 milionu lidí, asi deset procent praceschopných obyvatel (například v Berlíně a Brémách ale jejich podíl činil téměř dvojnásobek). Jak je možné, že jich bylo více než oficiálně nezaměstnaných? Do statistik se totiž nezapočítávají ti, kteří pracují na částečný úvazek a pomocí Hartz IV se jejich příjmy dorovnávají do úrovně životního minima. Tato praxe, v níž erár fakticky dotuje nízké platy v soukromých firmách, je podle kritiků podobně jako enormní nárůst nízkopříjmového sektoru silně negativním důsledkem změn na trhu práce.

(www.lidovky.cz)

Propočet dávek pro jednotlivé potřeby jedince dle Spolkové vlády na rok 2011, uvedeno v eurech

Potřeby jedince	EUR
Potraviny, nealkoholické nápoje	128,46
Oblečení a boty	30,4
Bydlení, energie a údržba bytu	30,24
Vnitřní vybavení, domácí spotřebiče a předměty	27,41
Zdravotní péče	15,55
Doprava	22,78
Zpravodajství	31,96
Volný čas, zábava, kultura	39,96
Vzdělání	1,39
Ubytovací služby	7,16
Ostatní zboží a služby	26,5
Celkem	361,81

Dědictví pro všechny

Ekonom Thomas Piketty mluví o receptech na snižování nerovnosti, úspěchu pravice a velké jednorázové platbě pro všechny.

Navrhujete, aby stát jednorázově vyplatil 120 tisíc eur každému, kdo dosáhne 25 let. Říkáte tomu „dědictví pro všechny“. Co by to podle vás mohlo přinést?

„Dědictví pro všechny“ přichází po systému univerzálního přístupu k základnímu zboží a veřejným službám, včetně vzdělání, zdravotnictví, penze a základního příjmu. Cílem není to všechno nahradit, ale tyto nástroje doplnit. Proč je to důležité? Pokud máte dobré vzdělání, jste zdraví, máte dobrou práci a plat, ale polovinu mzdy vyplácíte dětem vlastníků bytů, kteří dostávají tuto rentu po celý život, je to podle mě problém. Majetková nerovnost vytváří obrovské nerovnosti v životních příležitostech. Někteří lidé musí celý život platit nájem. Jiní lidé naopak tuto rentu celý život dostávají. Někdo může založit firmu nebo majetek rodinné firmy zdědit. Jiní lidé ale nebudou nikdy schopni jakoukoliv firmu založit, protože nemají žádný kapitál, s nímž by mohli začít podnikat. Obecně řečeno: je důležité si uvědomit, že distribuce bohatství zůstala v naší společnosti extrémně koncentrovaná.

Dolní polovina německé společnosti vlastní méně než tři procenta celkového bohatství. Od sjednocení Německa navíc procentuální objem jejího bohatství poklesl. Je to skutečně to nejlepší, s čím dokážeme přijít, nebo umíme navrhnout něco, co by tuto situaci změnilo? Stále jenom čekat na ekonomický růst a lepší přístup ke vzdělání, aniž bychom cokoli učinili, opravdu není řešení. To jsme dělali už celé jedno století a dolní polovina společnosti stále nic nevlastní. Pokud chcete změnit strukturu bohatství ve společnosti, musíte změnit také to, jak je v této společnosti strukturována vyjednávací síla. Pokud totiž nemáte žádný majetek, je vaše vyjednávací pozice velmi slabá. Musíte si najít práci, abyste každý měsíc zaplatili nájem a další účty a musíte přijmout cokoli, co vám kdo nabídne. Je velký rozdíl mezi tím, jestli máte sto či dvě stě tisíc eur, anebo jestli máte nula či deset tisíc eur. Lidé, kteří mají miliony, si to možná neuvědomují, ale ti, kteří nemají nic a často dokonce i dluhy, ten obří rozdíl pociťují opravdu hodně.

(a2larm.cz)

Daniel Prokop:

Nová třídní struktura české společnosti

V české společnosti nenajdeme jen často zmiňované příjmové nerovnosti. Majetková nerovnost je mnohem výraznější. Jen rozdíly v hodnotě vlastněných nemovitostí jsou až jedenapůlkrát vyšší než rozdíly v příjmech. Vaše ekonomická stabilita tak zpravidla silněji než na vaší snaze závisí na tom, zda jste podědili nějaké bydlení.

Výrazné nerovnosti pak nacházíme v neekonomických kapitálech. Existují lidé, kteří disponují solidními příjmy a majetkem, ale chybí jim společenské kontakty i kompetence zaručující uplatnění v budoucnosti. A vedle nich naopak ti, kteří podobné předpoklady mají, ale pracují v málo placených profesích. A potom tu máme chudé obyvatelstvo, které nedisponuje vůbec žádnými zdroji.

Ve výzkumu pro Český rozhlas jsme se pokusili popsat třídní strukturu české společnosti třicet let od sametové revoluce. Vycházeli jsme z přístupu francouzského sociologa Pierra Bourdieua a na něj navazující studie britské třídní struktury od Mikea Savage. Ti kromě dvou podob ekonomického kapitálu (příjem a majetek) v popisu nerovností a sociálních tříd využívají kapitál sociální a kulturní. Sociální kapitál určuje, jaké kontakty ve společnosti máte a zda vám někdo může pomoci v případě finančních potíží, hledání práce, ale i při problémech osobní povahy. Kapitál kulturní vyjadřuje, jak se pohybujete a orientujete v kultuře, a souvisí se zvnitřněním vlastní sociální pozice nebo přenášením vzdělávacích aspirací na potomky.

Savage britskou společnost rozdělil do sedmi tříd. My jsme jeho přístup upravili a zohlednili v Česku důležité jazykové a taky ICT (digitální, počítačové) kompetence coby výrazný zdroj uplatnění v globalizujícím se a proměnlivém světě. Na co tato nová třídní studie ukazuje?

Na rozdíl od Británie máme velmi úzkou společenskou elitu sdílející extrémně vysoké podíly všech kapitálů. Nacházíme u nás spíše dvě poměrně rozdílné vyšší střední třídy. Lidé patřící do **zajištěné střední třídy** (zhruba 22 % společnosti) nakumulovali díky dlouhodobě nadprůměrným příjmům majetek, často ale nedisponují závratnými kontakty ani ICT a jazykovými kompetencemi. To poté limituje jejich další ekonomický rozvoj.

Naopak lidé z druhého typu vyšší střední třídy většinou velký majetek dosud nenashromáždili, ale mohou díky novým kompetencím, kontaktům a kulturnímu kapitálu výrazněji růst. Kvůli jejich znalostem cizích jazyků a častému cestování jsme tuto třídu nazvali **nastupující kosmopolitní třída**. Patří sem asi 12 % Čechů a Češek.

Někdo by mohl říct, že se tyto dvě vyšší střední třídy liší jen životním cyklem a že nastupující kosmopolitní třída se brzy stane zajištěnou střední třídou. Ale myslím, že tomu tak není. Věkem se neliší tolik – spíše tím, zda se lidé vzdělávali a nastupovali do práce před klíčovým příchodem digitalizace, či po něm. Bydlí často na jiných místech. Digitalizovanější nastupující kosmopolitní třída z větších měst má otevřenější cestu na vrchol, je zárodkem budoucí širší české elity. Kvůli majetkové nestabilitě však řada lidí na této cestě neuspěje.

Jestliže třetina populace Česka patří ke dvěma vyšším středním třídám, pak zhruba polovinu obyvatel můžeme zařadit do tří různých typů nižších středních tříd. První je **tradiční pracující třída**. Jde o lidi z tradičnějších profesí či řemeslníky, kteří mají většinou solidní příjem a nadprůměrný majetek, zároveň však velmi malý sociální kapitál – neznají právníky, IT specialisty, nikoho, kdo by jim radil ve finančních záležitostech. Neumí jazyky a část z nich si nevěří ani u počítače. Nežijí si špatně, ale jejich potenciál na zlepšení je omezený. Naopak je ohrožuje posun ekonomiky směrem ke globalizovaným službám založeným na všem tom, co jim chybí.

Druhá nižší střední třída – nazvali jsme ji **ohroženou třídou** – je do jisté míry opakem té první. Tito lidé zhusta pracují ve službách a ve větších městech, proto mají lepší kontakty, umí lépe s výpočetní technikou a podobně. V kapitalismu ovšem uvízli v profesích či pozicích, které jsou podřízené a málo placené. Patří sem ženy, jejichž plat neodpovídá tomu, co vystudovaly a umí, na což doplácí při rozpadu manželství. Lidé, kteří nenaplnili svůj potenciál, protože žijí v chudších obcích či je srazily exekuce a další problémy.

Poslední nižší střední třída je zřejmě typická pro postkomunistický svět. **Třída místních vazeb** jsou lidé obvykle žijící na venkově, mají dům a rozsáhlou sociální síť těch, kteří jim mohou s něčím

pomoci: ať už jde o řemeslníky, nebo o profese jako lékaři a právníci („sousedův synátor“). Jinak ale disponují nízkým příjmem i kulturním kapitálem a usazeným životním stylem, kvůli němuž byste je odhadovali spíše na nejchudší část společnosti, neumí jazyky ani pracovat s moderními technologiemi. Kombinace vlastněné nemovitosti a lokálních vazeb je však ve společnosti dostatečně ukotvuje.

Jestliže nemáme kvantitativním výzkumem zachytitelnou elitu, tak chudinu rozhodně ano. Třída, kterou jsme nazvali **strádající**, protože postrádá všechny typy společenských kapitálů, tvoří asi 18 % české populace. Jde o nekvalifikované lidi, kteří jsou nezaměstnaní, nízkopříjmoví pracující, či to „dokleпали“ do důchodu, aniž by získali majetek, kontakty nebo modernější typy kompetencí. Většina z nich má mobilizovatelné úspory menší než deset tisíc korun. Okolo dvou třetin z nich ve svém okolí nemá člověka, který by jim poradil s právními či finančními záležitostmi.

(Daniel Prokop: *Slepé skvrny*)

Notebooky v bavorských kalhotách

Spojení „notebooky a bavorské kalhoty“ poprvé použil politik Roman Herzog. Vyjadřuje přesvědčení, že držet krok s modernizací jde nejlépe ruku v ruce se zachováním tradičních hodnot. Dle jeho slov „si může strom zmítaný bouří udržet stabilitu, pouze pokud si uchová pevné kořeny“. Fráze se však stala i inspirací pro kuriózní podnikatelský záměr viz následující citát z reklamy:

„Když tradice spojí síly s módou: první bavorské kalhoty pro váš notebook. Lederhosen po generace chrání to nejdůležitější z mužského těla... a právě proto se dokonale hodí i pro ochranu vašeho laptotu. K dostání ve dvou provedeních – Heidi (růžové) a Peter (modré).“

Divadlo LETÍ

je nezávislé divadlo, které jako jediné v České republice uvádí pouze současnou dramaturgii – všechny texty unikátně v české (nebo světové) premiéře. LETÍ nemá stálý herecký soubor, ani nevyznává jednu režijní poetiku, ale funguje jako otevřená platforma, volně spojující umělce s „vášni pro nové hry“. Cílem je seznamovat diváky s nejzajímavějšími současnými texty pro divadlo. LETÍ, které letos oslaví 18 let existence, již uvedlo více než 100 domácích a světových autorů, např. Marka Ravenhilla, Martina Crimpa, Viliama Klimáčka, Romana Sikoru, Annu Saavedru, Falka Richtera, Esteve Solera, Fausta Paravidina či Olju Muchinovou. Divadlo také iniciuje vznik nových českých her a podporuje debuty českých dramatiků. Od září 2015 má stálou scénu v Divadle VILA Štvanice. Od ledna 2010 se Divadlo LETÍ věnuje svému projektu Centrum současné dramaturgii, který zaštitil Václav Havel. Jednou z hlavních aktivit projektu je podpora autorských rezidencí pro konkrétní divadla. V rámci projektu dále vznikají inscenace a inscenační skici, jak v produkci Divadla LETÍ, tak v koprodukcích s dalšími divadly a uděluje se Cena Marka Ravenhilla za nejinspirativnější českou inscenaci nového textu. Divadlo LETÍ je členem Asociace nezávislých divadel a mezinárodní sítě divadel uvádějících současnou dramaturgii Fabulamundi.

Text programu: David Košťák

Poděkování: Za dlouhodobou podporu Divadla LETÍ děkujeme Veronice a Liborovi Winklerovým. Rodině Keltnerovým za zapůjčení "mini jeepů".

Překlad hry vznikl za podpory Nadace Český literární fond.

